

Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень

УДК 340.113

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15616008>

Поняття законографії

Митрофанов Ігор Іванович

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри фундаментальних і галузевих юридичних наук,

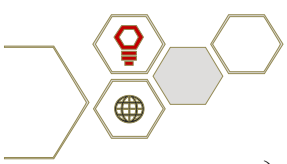
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського,

вул. Першотравнева, 20, м. Кременчук, 39605,

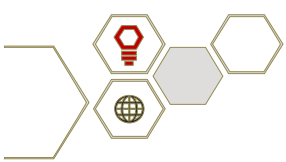
<https://orcid.org/0000-0002-1967-1985>

Прийнято: 19.05.2025 | Опубліковано: 29.05.2025

***Анотація.** У статті йдеться про сучасні реалії проведення правової, в тому числі судової, реформи, яка пов'язана з появою нових інтеракцій між різноманітними суб'єктами суспільних відносин, більшість із яких має бути врегульована нормами права, реалізація багатогранних функцій держави здебільшого залежить від зміцнення фундаменту наукового забезпечення багатоманітних видів юридичної діяльності. Аргументується, що об'єктивною необхідністю сьогодення є як правове регулювання цілої низки суспільних відносин (майнових, фінансових, податкових тощо), так і всебічного прогнозування, спрямованого на ухвалення правильних рішень, здатних призвести до позитивних результатів. При цьому особливе місце посідає вивчення, вичерпний аналіз правових відносин, пов'язаних зі здійсненням нормотворчого процесу (заколотворчості). Природно, що останній вимагає як наукового осмислення, так і методологічного оснащення. Наука розбудовувалася протягом тисячоліть, починаючи з міфологічних уявлень про світ і закінчуючи сучасними технологіями, приймами, способами та, зазвичай, методиками, що*

призводить до накопичення знань. Узагальнення цих знань у багатовекторних галузях онтології людини, включаючи правову галузь, їх ранжирування, порівняльно-правовий і історико-правовий аналіз, класифікація, введення нових понять, методик, законів і принципів, уможлиблює не лише прогрес у відповідних сферах діяльності органів державної влади й управління, але й прогресивній перспективі соціуму в цілому, його демократизації та гуманізації, що насамкінець повинно впроваджуватися в життя під час розбудови правової держави в Україні. У юридичній освіті назріла нагальна потреба в виокремленні законографії в окрему дисципліну «lawography». Зараз вивчення юридичної техніки «втиснуто» в межі правотворчості, що явно недостатньо. Тема «Правотворчість» в курсі теорії держави та права перевантажена та вміщує не тільки теоретичні аспекти, але й проблеми, і види правотворчості. Практикуючі юристи, навіть із повною вищою освітою, найчастіше не мають необхідних знань правил, приймів і методик підготовки нормативних актів. Це приводить до того, що навіть випускники закладів вищої юридичної освіти мають лише поверхневі уявлення про юридичну техніку. Метою статті є теоретичне пізнання поняття законографії (lawography) та необхідність впровадження останньої в систему юридичної освіти як самостійну юридичну навчальну дисципліну із окресленим предметом її дослідження. Констатується, що можна із упевненістю стверджувати про необхідність введення в освітні програми закладів вищої юридичної освіти та юридичних факультетів курсу із законографії. Цей курс, що носить прикладний і допоміжний характер стосовно загальної теорії права та держави, покликаний підготовлювати висококваліфікованих фахівців в галузі правотворчості. Мова йде про правотворців, здатних розробляти проекти нормативних актів і договорів, коректно вибирати форму нормативного акту, грамотно його структурувати, уникаючи протиріч і забезпечуючи відповідність міжнародним стандартам в сфері прав людини, українському законодавству. Важливо, щоб форма та зміст нормативних актів перебували в гармонії, а правила та засоби юридичної техніки не порушувалися. Ефективне виконання цих завдань можливо лише за

наявності теоретично обґрунтованої галузі наукового знання, такої як законографія. Предметом вивчення даної науки повинно стати всебічне дослідження проблем і способів підготовки нормативних актів, включаючи засоби юридичної техніки. Цілком ясно, що теорія правотворчості вже не відповідає актуальним потребам і потребує самостійного оформлення. Використовуючи філософську термінологію, можна сказати, що там, де закінчується «загальне», починається «конкретне», тобто спеціальна наука – законографія.

Ключові слова: норма права, правотворчість, нормотворчість, нормотворці, юридична техніка, законографія.

Concept of lawography

Mytrofanov Ihor Ivanovych

Doctor of Law, Professor,

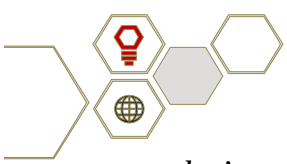
Professor of the Department of Fundamental and Branch Legal Sciences,

Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University,

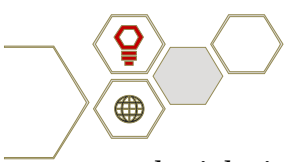
20 Pershotravneva St., Kremenchuk, 39605,

<https://orcid.org/0000-0002-1967-1985>

Abstract. *The article deals with the modern realities of legal, including judicial, reform, which is associated with the emergence of new interactions between various subjects of social relations, most of which must be regulated by legal norms, the implementation of the multifaceted functions of the state largely depends on strengthening the foundation of scientific support for multifaceted types of legal activity. It is argued that the objective necessity of today is both the legal regulation of a whole range of social relations (property, financial, tax, etc.), and comprehensive forecasting aimed at making the right decisions that can lead to positive results. At the same time, a special place is occupied by the study, exhaustive analysis of legal*

relations associated with the implementation of the norm-setting process (legislation). Naturally, the latter requires both scientific understanding and methodological equipment. Science has been developing for millennia, starting with mythological ideas about the world and ending with modern technologies, methods, methods and, usually, techniques, which leads to the accumulation of knowledge. The generalization of this knowledge in multi-vector branches of human ontology, including the legal branch, their ranking, comparative legal and historical-legal analysis, classification, introduction of new concepts, methods, laws and principles, enables not only progress in the relevant areas of activity of state authorities and management, but also a progressive perspective of society as a whole, its democratization and humanization, which ultimately must be implemented in life during the development of the rule of law in Ukraine. In legal education, there is an urgent need to separate jurisprudence into a separate discipline, «lawography». Currently, the study of legal techniques is «squeezed» into the boundaries of lawmaking, which is clearly not enough. The topic «Lawmaking» in the course on the theory of state and law is overloaded and contains not only theoretical aspects, but also problems and types of lawmaking. Practising lawyers, even with full higher education, often lack the necessary knowledge of the rules, conventions and methods of preparing regulatory acts. This leads to the fact that even graduates of higher legal education institutions have only a superficial understanding of legal techniques. The purpose of the article is to theoretically understand the concept of lawography and the need to introduce the latter into the legal education system as an independent legal academic discipline with a defined subject of its research. It is stated that it is possible to confidently state the necessity of introducing a course on jurisprudence into the educational programs of higher legal education institutions and law faculties. This course, which is of an applied and auxiliary nature in relation to the general theory of law and state, is designed to train highly qualified specialists in the field of lawmaking. We are talking about lawmakers who are able to develop draft regulations and agreements, correctly choose the form of a regulatory act, competently structure it, avoiding contradictions and ensuring compliance with international standards in the field of human rights, Ukrainian

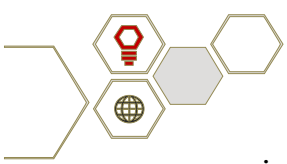

legislation. It is important that the form and content of regulatory acts are in harmony, and the rules and means of legal technique are not violated. Effective implementation of these tasks is possible only in the presence of a theoretically grounded branch of scientific knowledge, such as lawography. The subject of study of this science should be a comprehensive study of the problems and methods of preparing regulatory acts, including means of legal technique. It is quite clear that the theory of lawmaking no longer meets current needs and requires independent formulation. Using philosophical terminology, we can say that where the «general» ends, the «specific» begins, that is, a special science – lawography.

Keywords: rule of law, law-making, rule-making, rule-makers, legal technique, lawography.

Постановка проблеми. У сучасних умовах, коли правова та судова реформи створюють нові взаємодії між різними учасниками суспільних відносин, більшість з яких потребує правового врегулювання, ефективність функціонування держави значною мірою залежить від міцної наукової основи юридичної діяльності. Сьогодні вкрай важливо не лише правове регулювання широкого спектру суспільних відносин (як-от майнові, фінансові, податкові), а й всебічне прогнозування для прийняття обґрунтованих рішень, що матимуть позитивні наслідки. Особливе значення при цьому має дослідження та детальний аналіз правових відносин, що виникають у процесі правотворчості (законотворчості). Очевидно, що цей процес вимагає як наукового осмислення, так і належного методологічного забезпечення.

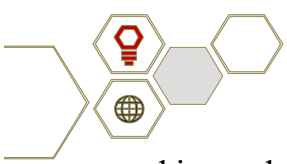
Наука розбудовувалася протягом тисячоліть, починаючи з міфологічних уявлень про світ і закінчуючи сучасними технологіями, прийомами, способами та, зазвичай, методиками, що призводить до накопичення знань. Узагальнення цих знань у багатовекторних галузях онтології людини, включаючи правову галузь, їх ранжирування, порівняльно-правовий і історико-правовий аналіз, класифікація, введення нових понять, методик, законів і принципів, уможлиблює не лише прогрес у відповідних сферах діяльності органів державної влади й

управління (законотворчій, правотворчій, правореалізаційній, контрольній сфері діяльності тощо), але й прогресивній перспективі соціуму в цілому, його демократизації та гуманізації, що насамкінець повинно впроваджуватися в життя під час розбудови правової держави в Україні.

Виникнення нових правових концепцій не є актом спонтанного осяяння, а радше результатом герменевтичного й епістемологічного зусилля талановитих дослідників права. Ці концепції не «витають у повітрі», а кристалізуються з глибокого занурення у нормативну матерію та соціальну дійсність. Фундамент для формування та розвитку правових ідей закладається через інтерпретацію та аналіз широкого спектру джерел. Це включає позитивне право у його різних проявах: міжнародно-правові акти, національне законодавство, відомчі та локальні нормативні документи. Важливим є також емпіричний вимір, що охоплює сучасні правові відносини, вивчення правозастосовної практики (як успішної, так і проблемної), огляди діяльності судових органів, а також аналітичні та статистичні дані, що генеруються державними інституціями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Трансформація української держави, що передбачає формування нової правової системи й її інституційне становлення, включаючи появу нових галузей права, розглядається через призму філософії права як процес еволюції праворозуміння. Диференціація юридичного знання в цьому контексті є не просто технічною необхідністю, а об'єктивною вимогою для адекватного осмислення та регулювання новостворених суспільних відносин. Цей процес формування автономних юридичних наук прикладного характеру, що виокремлюються з ширших наукових напрямів, є закономірним явищем для теорії держави та права. З філософської точки зору, це свідчить про життєздатність правової думки та її здатність адаптуватися до мінливої соціальної реальності. Це не виняток, а скоріше підтвердження діалектичного розвитку права, де загальні закономірності (теорія держави та права) дають початок конкретним проявам (прикладні науки). Так, прагнення правової герменевтики (вчення про тлумачення норм права, зокрема норм кримінального закону) до самостійності в межах теорії права та держави є знаковим. З

філософської перспективи, це відображає зростаючу важливість герменевтичного підходу до права, який визнає, що правові норми не є статичними конструкціями, а вимагають постійного інтерпретаційного зусилля. Це зусилля має на меті не лише точне розуміння тексту закону, але й його ціннісне наповнення та адаптацію до конкретних життєвих обставин, що є ключовим для забезпечення справедливості та легітимності права в суспільстві, що трансформується [1]), правова конфліктологія, правова компаративістика, тобто наука порівняльного правознавства. Яскравим її представником був французький юрист Рене Давид. Його науковими спадкоємцями можна назвати Каміллю Жоффре-Спінози, Вільяма Батлера, Гарольда Джона Бермана, Едварда Дженкса, Леона Дюги й ін. У нашій країні це такі вчені, як В. Н. Денисов, В. С. Журавського, О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко, В. М. Корецький, О. В. Кресін, Л. А. Луць, В. В. Оксамитний, Н. М. Оніщенко, О. І. Ющик і ін. Більше того, підтвердженням тому, що вже реально існує наука за назвою «правова компаративістика», є те, що в Інституті держави і права імені В. М. Корецького НАН України функціонує Центр порівняльного правознавства та відділ міжнародного права та порівняльного правознавства. Функціонує також Центр європейського та порівняльного права при Міністерстві юстиції України.

Проте, наукова новизна у цьому дослідженні проявляється у реінтерпретації правової природи та значення юридичних понять і видів діяльності. Це не просто переказ відомого, а когнітивне переосмислення історичного та сучасного юридичного досвіду, що починається ще з античних джерел. Я прагну виявити структурну та типологічну специфіку об'єкта дослідження, здійснити гносеологічні узагальнення та прогностичні висновки. Кульмінацією цього процесу є формування нової початкової дисципліни «Законографія», що збагатить розуміння природи права та його дії у соціумі.

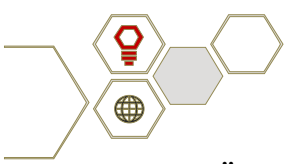
У юридичній освіті назріла нагальна потреба в виокремленні законографії в окрему дисципліну – «Законографія» (правографія) – lawography is the science of writing legal norms. Зараз вивчення юридичної техніки «втиснуто» в межі правотворчості, що явно недостатньо. Тема «Правотворчість» в курсі теорії

держави та права перевантажена та вміщує не тільки теоретичні аспекти, але й проблеми, і види правотворчості. Практикуючі юристи, навіть із повною вищою освітою, найчастіше не мають необхідних знань правил, приймів і методик підготовки нормативних актів. Це приводить до того, що навіть випускники закладів вищої юридичної освіти мають лише поверхневі уявлення про юридичну техніку. У радянську добу юридична освіта в основному фокусувалася на підготовленні фахівців для практичної діяльності в сфері застосування права. У закладах вищої юридичної освіти готували кадри для роботи в суді, адвокатурі, досудовому слідстві, нотаріаті й інших сферах, де було потрібно застосування чинних законів. І оскільки обсяг нормативних актів був відносно невеликим порівняно із сучасним періодом, потреба у фахівцях з нормотворчості була не настільки значною. Закони, як правило, розроблялися централізовано, а регіональна нормотворчість перебувала на початковій стадії розвитку. У сучасних умовах вал законодавства (сьогодні в Верховній Раді станом на 04.05.2025 близько 4039 законопроектів перебуває на опрацюванні у відповідних комітетах) актуалізує питання створення якісних норм права. Наявність же великої кількості прогалин і колізій у праві стає серйозною проблемою в зв'язку з відсутністю грамотних фахівців, які вміють якісно підготувати той або інший проект правового акта. У цьому зв'язку також набуває актуальності негативна правотворчість – скасування неправовідповідних актів або їхніх частин (відсутність еквівалентності письмового акту духу та принципам права [2, с. 22].

Формулювання цілей статті. Метою цієї статті є теоретичне пізнання поняття законографії (Lawography) та необхідність впровадження останньої в систему юридичної освіти як самостійну юридичну навчальну дисципліну із окресленим предметом її дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Не дивлячи на те, що сучасний соціум має значний науковий потенціал, який виражається в грамотному та творчому проведенні вітчизняними вченими різних досліджень в галузі права, сфера правового регулювання дотепер не досліджена в достатній мірі. Відсутність ґрунтового наукового аналізу структури та функціонування

українського суспільства є однією з основних перешкод на шляху належного наукового осмислення сучасних правових процесів. Замість того, щоб опиратися на фундаментальні правові теорії та методології, сучасні дослідники, прагнучи до практичної застосовності власних напрацювань, найчастіше орієнтуються на поточну ситуацію. Як наслідок, замість науково обґрунтованих і перевірених часом рішень, з'являються поспішні та доволі поверхневі висновки, позбавлені відповідної теоретичної бази.

Крім цього, факторами серйозного гальмування розвитку юридичної науки є такі: 1) недостатня кваліфікація багатьох дослідників, які зазнають труднощів із застосуванням правил, методів і засобів юридичної техніки; 2) наукові дослідження страждають від хронічного недофінансування, викликаного скороченням бюджетних коштів; 3) організація праці в юридичній науці змушує бажати кращого; 4) відсутність координації між науковими центрами призводить до дублювання зусиль та розпилення ресурсів.

У сучасному світі, незважаючи на те, що пріоритет здебільшого віддається практичному досвіду, це в основі своєї відповідає ідеям, висловленим представниками соціологічної юриспруденції, велике значення мають і методологічні розроблення, які виступають фундаментом для юридичної, наукової юридичної діяльності [3]. Без грамотного застосування методології неможливо досягти обраної мети та виконати поставлені завдання. Успіх у їхній реалізації залежить від особливостей досліджуваного об'єкта й індивідуального підходу дослідника, його правової культури та наукової кваліфікації. Важливо вказати на те, що об'єктом будь-якої науки виступають об'єктивні закономірності, тобто знання про глибинні властивості явищ, їх причинно-наслідкові зв'язки, функціонування та тенденції розвитку. При цьому кожна наука має свої унікальні методи дослідження, і юриспруденція не є винятком із цього загального правила.

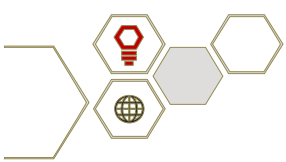
Головним, наприклад, в галузевій юридичній науці справедливо визнається догматичний . Він ставить собі за мету формалізацію людської поведінки та суспільних відносин з метою переведення останніх у чіткі юридичні категорії.

Цей метод використовується для формального описування соціально значущої поведінки та проявляється у трьох аспектах: 1) юридична практика: формалізація соціальної поведінки та суспільних відносин; 2) галузева юридична наука: формалізація чинного позитивного права; 3) загальна теорія права: встановлення специфічних властивостей позитивного права як соціального явища. У перших двох випадках йдеться про галузеву догматику, у третьому – про загальну теорію права.

Хоча юристи-теоретики часто вважають, що догматичний метод розглядає право як формальну систему, відірвану від змісту, насправді його метою є формальний аналіз соціальної поведінки. Юридіко-догматичний аналіз – це метод формально-логічного конструювання дійсності й аналізу позитивного права для виокремлення принципів, понять та конструкцій. Створюючи норму, юрист-догматик повинен формально узагальнити суспільні відносини та викласти їх юридичною мовою. Догматичне пізнання права полягає у виявленні, формалізації та представленні правових відносин у логічно очищеному вигляді. Догматичний метод, хоча й спрямований на формалізацію та систематизацію норм права, базується на фактичних суспільних відносинах. Юридична догма відображає зміст реального життя людей. Цивільне право є ядром європейської юридичної догматики, оскільки воно відображає найбільш стабільні елементи людського життя – матеріальні інтереси. Правова норма – це не лише воля законодавця, а й відображення реальності. Фактичні відносини між людьми породжують норму, яка потім набуває форми позитивного права. У цьому випадку догматичний метод доповнюється історичним та соціологічним методами. Юрист-догматик повинен мати уявлення про зміст регульованих відносин і історію правового регулювання. Соціологічний та історичний методи спонукають правника-догматика звертатися до дійсності та запобігають його відриву від життя [4, с. 32–36].

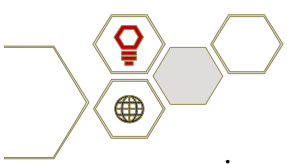
У цей час юристи усе більше уваги приділяють розробленню наукових пропозицій, покликаних поліпшити різні сфери суспільства. Однак, незважаючи на потенційну користь від зіткнення наукових ідей, нерідко виникають

складності в пошуку оптимальних рішень. Наукові дискусії й інші форми роботи юристів-дослідників покликані допомогти у вирішенні цих проблем. Однією із серйозних проблем є проведення конкурсів на одержання наукових грантів. Існує ризик, що існуюча система надання грантів може бути піддана корупції та протекціонізму, що вимагає вживання заходів із посилення контролю та забезпечення прозорості.

Конкурсні дослідження відіграють важливу роль в створенні альтернативних законопроектів, що сприяє демократизації нормотворчого процесу. Такий підхід заснований на використанні актуальних наукових даних з різних галузей знань, включаючи юриспруденцію. Юристам необхідно застосовувати комплексні методи дослідження для досягнення найкращих результатів. Під час розроблення законопроектів слід урахувувати не тільки вольовий фактор, який відображає інтереси різних соціальних груп, але й зіставляти запропоновані рішення з чинними та скасованими нормативно-правовими актами, а також вивчати досвід інших правових систем. Перевага має віддаватися тим законопроектам, які враховують взаємодію з іншими документами системи законодавства та відповідність міжнародним стандартам в сфері прав людини. Важливим фактором є також огляд на пріоритети законотворця, який найчастіше віддає перевагу суб'єктам, які наділені правом законотворчої ініціативи та реалізують його приписи на практиці. Особливу увагу слід приділяти підзаконним нормативним актам, які повинні забезпечувати реалізацію положень законів, не порушуючи права та свободи громадян.

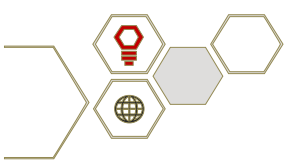
Створення законів є складною та відповідальною роботою, яка вимагає від людини не тільки глибоких знань, але й високого ступеня відповідальності. Адже від якості цих законів залежить життя всього соціуму. На жаль, іноді й ті, хто займається нормотворчістю (правотворчістю), можуть припускатися помилок. Але, на відміну від пересічених громадян, помилки державних службовців, відповідальних за створення законів, можуть мати серйозні наслідки для всього суспільства. Тому так важливо, щоб ці люди були справжніми професіоналами своєї справи, мали не тільки знання, але й людську мудрість, уміли передбачити

наслідки своїх рішень. Тільки тоді ми можемо бути впевнені в тому, що наші закони будуть слухними й ефективними. На що нами вже зверталася увага [5, с. 28–35; 6, с. 114–122; 7, с. 77–86].

Конкуренція між науковими центрами й інститутами при розробленні альтернативних законопроектів може здатися небажаною. Але саме завдяки науковим спорам і обговоренню якості різних варіантів (законів, постанов Верховної Ради та Уряду, наказів тощо) ми приходимо до найкращого розв'язання проблеми. Проте, як показує практика, що навіть глибоке пророблення альтернативних варіантів нормативних актів і їх широке обговорення не елімінують можливості виникнення юридичних помилок, колізій і неефективного регулювання суспільних відносин. У цьому зв'язку особливої актуальності набувають правові прогнози й експерименти, що полягають в тому, що дія нового нормативного акту спочатку поширюється на обмеженій території. Експеримент дозволяє в стислий термін і наочно оцінити всі позитивні та негативні наслідки (результати впровадження) законопроекту, перш, ніж ухвалювати рішення щодо його повномасштабного застосування.

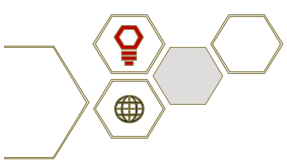
У цьому зв'язку слід ще раз наголосити на тому, що юридична наука відіграє ключову роль в розвитку сучасного соціуму, будучи важливим фактором його прогресу. Розвиток юридичної науки є одним з головних показників формування цивілізованого та демократичного суспільства. При здійсненні своїх функцій і створенні нормативних документів, таких як закони та підзаконні акти, органи державної влади й управління повинні враховувати правову культуру суспільства, рівень індивідуальної та суспільної правосвідомості, сучасні правові ідеї та погляди, а також нові методики, методологічні прийоми та засади права. Під час створення нормативних актів необхідно також урахувати перевірені часом і схвалені суспільством норми моралі, релігійні й інші соціальні норми. Важливо, щоб право сприяло розвитку оптимальних ідей і поглядів, які пропагують та пропонують перевірені часом і схвалені більшістю суспільства зразки поведінки, що стимулюють правомірну поведінку та дотримання як нормативних актів, так і актів застосування права. Це, у свою чергу, буде сприяти

встановленню режиму законності та правопорядку в Україні.

Сьогодні люди, в основному, одержують знання про право із медіа, які часто спотворюють реальність в інтересах злочинців. Це приводить до зниження правової культури. Однак, наука не розвивається динамічно, й її досягнення, нехай і не повсюдно, впливають на розвиток юриспруденції. Наука не є універсальним інструментом вирішення всіх проблем, це скоріше система ідей і поглядів, які допомагають розв'язувати проблеми, що виникають в соціумі. Розвиток сучасної науки відбувається за двома основними напрямками: 1) спостерігається інтеграція наук, тобто їхнє об'єднання й укрупнення (наприклад, відбувається зближення таких гуманітарних наук, як психологія і юриспруденція, що призводить до появи юридичної психології, а також юриспруденції й інформатики); 2) поряд з інтеграцією в юридичній науці спостерігається її розрізнення. Поділ наукових знань у цій сфері пов'язаний з появою нових структурних, функціональних, економічних, соціальних і інших зв'язків між суб'єктами суспільних відносин. Ці тенденції пояснюються потребою в глобальній зміні правового регулювання широкого кола приватних і публічних суспільних відносин. Сучасна держава, як складний механізм керування суспільством, потребує ефективніших елементів соціального впливу у формі правового регулювання. Особлива роль у системі нормативного регулювання суспільних відносин належить таким правовим засобам, як норми права, нормативні акти, правові відносини, акти застосування права, реальне вдосконалювання яких неможливо без наукового осмислення.

Слід указати на те, що окремі нормативні акти можуть бути прийняті одноосібно, без узгодження з іншими особами. Проте, навіть якщо акт виглядає як одноосібне волевиявлення, він не буде ефективним без визнання з боку соціуму. По-перше, акт має відповідати об'єктивним обставинам і потребам практики. По-друге, його норми повинні бути сприйняті та визнані людьми, на яких вони поширюються. На відміну від монолітної біологічної маси, суспільство складається з індивідів, кожен з яких є самостійним суб'єктом, який може протистояти суспільству в тому чи іншому вигляді. Унікальність кожної

людини й її здатність виходити за межі стандартів масової поведінки впливають на реалізацію норм права. Хоча й право є соціальним явищем, створеним колективом і відображає його інтереси, його норми створюються та застосовуються окремими людьми. Ця подвійність права є предметом дискусій в юридичній науці, що призводить до різноманіття підходів і шкіл.

Отже, хоча особистість може створювати нормативні акти, їх ефективність залежить від колективного визнання. Право завжди є результатом колективної волі, яку повинні враховувати правотворці. Насамкінець, ці дискусії базуються на загальному питанні про співвідношення особистості та суспільства. Саме науковий підхід до створення нормативних актів має відігравати ключову роль під час формування нової економічної моделі та реформування правової системи. Розроблювачі нормативних актів, опираючись на цей принцип, повинні враховувати різноманітні наукові теорії та точки зору, які можуть внести суттєвий вклад в ефективне регулювання суспільних відносин.

У цьому контексті важливо брати до уваги різні правові концепції, такі як: 1) теорія природного права: її ідеї знайшли фіксацію в Конституції України 1996 року; 2) соціологічна юриспруденція: підкреслює, що норми права здебільшого виникають із суспільних відносин; 3) нормативізм: увів поняття юридичної сили та класифікацію нормативних актів на закони та підзаконні акти; 4) історична школа права: указує на необхідність врахування «духу» та настроїв народу при створенні законів; 5) психологічна теорія права: звертає увагу на вплив психологічних особливостей людей, включаючи правотворців, на їхню поведінку та діяльність; 6) теологічна теорія права: підкреслює важливість обліку релігійних переконань громадян, особливо в багатоконфесійному українському соціумі тощо. Однак, важливо відзначити, що законодавець не повинен віддавати перевагу якійсь одній теорії або напряду, ігноруючи інші. Необхідно підходити до вирішення проблем комплексно, враховуючи всі точки зору, тільки тоді можна буде прийняти обґрунтоване й ефективне рішення.

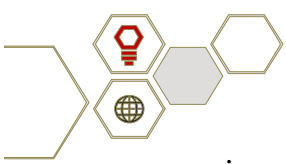
Можна зробити проміжний висновок, що розрізнення наукового знання в сучасних умовах обумовлено таким: а) ускладненням соціальної структури та

виникненням нових суспільних відносин; б) потребою в їхньому (нових суспільних відносин) науковому осмисленні. Цей процес уміщує класифікацію та систематизацію компонентів дослідження, розроблення методологічного апарата, виведення узагальнень та закономірностей. Результатом цієї діяльності є формування як самостійних теоретичних напрямів, так і прикладних наук, які конкретизують наукове знання в межах загальної теорії права та держави, кримінального права, криміналістики й інших галузей. Це, у свою чергу, сприяє розширенню предмета дослідження та стимулює подальший розвиток науки.

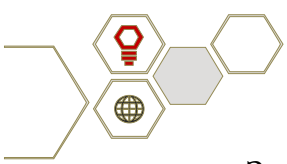
Незадовільний стан правової системи вказує на гостру необхідність її реформування. Ефективне виконання цього завдання можливо лише за умови значного підвищення правової грамотності державних службовців і законодавців. Для досягнення цієї мети пропонується ввести обов'язковий курс «Законографія» (правографія) у всіх закладах вищої юридичної освіти і програмах підвищення кваліфікації держслужбовців. Це дозволить правотворцям опиратися на фундаментальні принципи правотворчості, опанувати методиками розроблення й ухвалення різних видів нормативних документів, а також дотримуватись вимог до їхнього змісту та форми. Систематичне та планомірне підготування державних службовців, засноване на перевірених методиках і програмах, є необхідною умовою для забезпечення професіоналізму в цій сфері.

Уведення нової навчальної дисципліни вимагає науково обґрунтованого підходу. Актуальність виділення даної науки очевидна, оскільки в багатьох закладах вищої освіти виклаються курси, спрямовані на підвищення нормотворчої кваліфікації студентів: «Законотворчість і нормотворчий процес в Україні» (в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника), «Нормотворчість та законодавча техніка» (в Донецькому державному університеті внутрішніх справ), «Нормотворчий процес та правозастосування» (в національному університеті «Запорізька політехніка»), «Нормотворчий процес» (в Київському університеті імені Бориса Грінченка). До того ж для вищої юридичної освіти діють Стандарти вищої освіти за

спеціальністю 081 Право» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (Наказ Міністерства освіти і науки України (МОН) від 20.07.2022 № 644 зі змінами, внесеними Наказом МОН від 20.03.2023 № 307) і для другого (магістерського) рівня вищої освіти (Наказ МОН від 20.07.2022 р. № 643 зі змінами, внесеними Наказом МОН від 20.03.20023 № 308). У цих Стандартах для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти як результат навчання передбачено підготування проектів необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку, зробленого в різних правничих ситуаціях, а для другого (магістерського) рівня вищої освіти – вміння брати продуктивну участь в розробленні проектів нормативно-правових актів. Випускники магістратури, крім того, повинні вміти обґрунтовувати потребу в прийнятті таких актів і прогнозувати їх вплив на соціум.

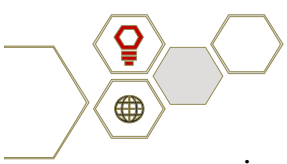
Навчальний план, розроблений закладом вищої освіти на основі освітньої програми, є документом, який визначає всі аспекти навчання, що забезпечують досягнення здобувачем вищої освіти необхідних результатів навчання. План містить інформацію про перелік і обсяг навчальних дисциплін у кредитах Європейської кредитно трансферно-накопичувальної системи (ЄКТС), їх логічну послідовність, форми організації навчання, види та кількість навчальних занять, графік навчання, форми поточного та підсумкового контролю. Невипадково Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського запропонував для підготовки студентів денної та заочної форми навчання зі спеціальності 081 – «Право» освітньо-професійної програми «Право» освітнього ступеня «Магістр» запропонував увести до освітньої програми навчальну дисципліну – «Законотворчість та нормотворчий процес в Україні», що є предметом науки «Законографія (правографія)». Це пояснюється тим, що проблематика теорії нормотворчості виходить за межі загального курсу із теорії права та держави, що обумовлює потребу в створенні окремої науки – законографії (правографії) [8, с. 183–187]. Остання посяде важливе місце в системі юридичних наук, забезпечуючи теоретичну основу для практичної діяльності із створення якісних нормативних документів.

Загальна теорія права та держави повинна бути не системою абстрактних категорій, а незамінним помічником для ухвалення конкретних правових рішень. У цьому зв'язку підвищується цінності та значущість практичних рішень, які опираються саме на наукові знання теоретичних матриць, певних абстрактних конструкцій, сучасних правил і методик підготовки нормативних документів, що відповідають потребам правничого життя [9; 10, с. 44–60; 11–15].

Висновки. Пропозиція щодо інтеграції законографії в освітні програми вищих юридичних закладів є не просто методичним покращенням, а фундаментальним кроком до досягнення правової досконалості та реалізації ідеалу справедливого правопорядку. Загальна теорія права та держави, як основа правового знання, традиційно опікується метафізичними аспектами права, його сутністю, цінностями та соціальним призначенням. Однак, як слушно зазначається у тексті, існує нагальна потреба у «конкретному», у практичній мудрості, що перетворює абстрактні правові принципи на ефективні та зрозумілі нормативні акти. Саме тут і виявляється філософсько-правова значущість законографії. Правотворчість, розглядається не просто як технічний процес створення норм, а як акт державної діяльності, що має глибоке етичне та соціальне значення. Це процес, в якому ідеї справедливості, рівності та свободи, що є наріжними каменями філософії права, повинні бути інкорпоровані в конкретні правові приписи. Відтак, підготовка висококваліфікованих правотворців є імперативом, оскільки саме вони є архітекторами правової реальності. Їхня здатність «коректно вибирати форму нормативного акту, грамотно його структурувати, уникаючи протиріч і забезпечуючи відповідність міжнародним стандартам в сфері прав людини, українському законодавству" є не лише питанням юридичної техніки, а й етичного обов'язку перед суспільством.

Наголос на тому, що «форма та зміст нормативних актів перебували в гармонії, а правила та засоби юридичної техніки не порушувалися» є ключовим філософсько-правовим постулатом. Форма (тобто структура, мова, стилістика правового акту) не є лише зовнішньою оболонкою, вона є відображенням

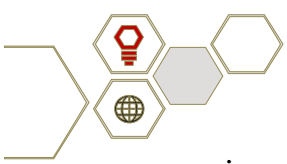
внутрішнього змісту. Неправильна форма може спотворити або навіть знівельовати праведний зміст. Дотримання «правил та засобів юридичної техніки» є проявом раціональності в праві, що забезпечує не лише ефективність, а й легітимність нормативних актів. Лише гармонійний нормативний акт, що відповідає як духу, так і букві закону, може користуватися суспільною довірою і бути справді ефективним інструментом регулювання відносин.

Розмежування між «загальним» (теорія права) і «конкретним» (законографія) є філософсько-методологічно виправданим. Хоча загальна теорія права закладає аксіологічний і догматичний фундамент, вона не може охопити всі нюанси практичної правотворчості. Законографія, як самостійна наука, дозволяє зосередитися на специфічних проблемах і викликах нормотворення, розробляючи спеціалізовані інструменти та методології. Це відображає загальну тенденцію до диференціації наукового знання, де відхід від універсальних пояснень до детального дослідження окремих феноменів дозволяє досягти більшої глибини та ефективності.

Таким чином, з філософсько-правової позиції, впровадження законографії є не просто доцільним, а необхідним. Це не лише про підвищення «кваліфікації фахівців», а й про вдосконалення правової системи в цілому, про її наближення до ідеалів справедливості, легітимності та ефективності. Законографія стає тією ланкою, що з'єднує філософсько-правові ідеали з повсякденною правовою практикою, забезпечуючи створення законів, які не лише відповідають духу права, а й є зрозумілими, послідовними та справедливими для кожного. Це є запорукою розбудови справжньої правової державності.

Список використаних джерел

1. Загиней З. А. Герменевтика кримінального закону України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2016. 636 с.
2. Боброва Т. А. Негативна правотворчість та її роль в удосконаленні сучасного права : дис. ... д-ра філос. : 081. Одеса, 2023. 210 с.
3. Митрофанов І. І. Методологія й організація юридичних наукових

досліджень : навчальний посібник. Кременчук : Видавництво «НОВАБУК», 2023. 312 с.

4. Митрофанов І. І. Галузева юриспруденція. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 5. С. 32–36.

5. Митрофанов І. І. Новітнє кримінальне законотворення: старі проблеми. *Новітні кримінально-правові дослідження – 2020 : альманах наукових праць / за ред. професора О. В. Козаченка, О. М. Мусиченко*. Миколаїв : Миколаївський інститут права Національного університету «Одеська юридична академія», 2020. С. 28–35.

6. Митрофанов І. І. «Еквілібристика» кримінально-правового законотворення та проблеми застосування. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2018. № 16. С. 114–122.

7. Митрофанов І. І., Лисенко І. В. Нова ознака тяжких тілесних ушкоджень. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2019. № 21. С. 77–86.

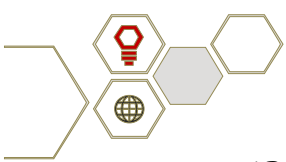
8. Митрофанов І. І. Законографія в юридичній освіті. *Правотворча діяльність та забезпечення системності законодавства України в умовах євроінтеграції* : збірник матеріалів науково-практичного круглого столу (м. Київ, 03 квітня 2025 р.). Одеса : Видавництво «Юридика», 2025. С. 183–187.

9. Митрофанов І. І. Кримінальна відповідальність та механізм її реалізації через кримінально-правові засоби впливу. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 11 (29). С. 618–628.

10. Митрофанов І. І. Протидія контрабанді засобами кримінального права України. *Migration & Law*. 2024. Vol 4 (issues 3). С. 44–60.

11. Митрофанов І. І. Актуальні проблеми регулювання відповідальності у кримінальному праві: монографія. Одеса : Видавництво «Фенікс», 2017. 450 с.

12. Митрофанов І. І. Кримінально-правове забезпечення охорони професійної діяльності журналіста: монографія / за заг. ред. Є. Л. Стрельцова. Одеса : Видавництво «Фенікс», 2017. 302 с.

13. Литвинов О. М., Митрофанов І. І. Концептуальна модель механізму реалізації кримінальної відповідальності : монографія. Харків : Золота миля, 2017. 180 с.

14. Кваліфікація злочинів у діяльності Національної поліції України : навчальний посібник / за заг. ред. О. М. Литвинова. Харків : Константа, 2017. 448 с.

15. Митрофанов І. І. Кримінальна відповідальність і механізм кримінально-правового регулювання. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2018. № 17. С. 97–105.